

ГОРДАН ЖИВИЋ<sup>1</sup>

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

## ГЕНЕЗА „БИТИ” У ТЕХНИЦИ – МАРТИН ХАЈДЕГЕР

**Сажетак:** У широкој размјери испољавања техника постаје застрашујући феномен за савремену епоху будући да је путем енормне мултипликације увелико превазишла доба у коме учествује, ескамотирала сврху и постала процес аутономног дјеловања који у својим партикуларним циљевима све више изиграва финални разлог универзалног постојања. Створена у разуму субјекта као модусу опстанка, сада се нашла у ситуацији да тече у смијеру неразумијевања ствари постајући на ултимативан начин сила за себе. Она дејствује у маневарском простору властите аутономије са унутрашњом заповијешћу који се све више удаљава од појма од кога је започела. Кроз изузетност у тумачењу археологије појма Хајдегер нам указује како се преко нововјековне траке по-става, преко нападне утилитарности, биће у процесу прослеђивања срозавао и скончало на тачки производа кога диктирају цивилизацијски дезидерати. У све већој деплетацији, преко раста, оно на високом степену постојања у моћи врши отклон од себе и води технику до изумирања њене изворне бити. Ова тачка досезања унутар процеса алтерације избацила је технику из њене изворне бити. Њена бит се сада налази у дијапазонима ужасавајуће појавности. Генеа бити, започета са грчким појмом раскривања ствари, кроз вријеме историје перзистентно учествује и напослијетку скончава на инстанци разорног испостављања који у поступању прагматизма растура античку калокагатију на партикуле утилитарности и претвара је континуираном негацијом архетипске бити у стање чисте регресије. То је њена истина, а привид је супротан од тога, па нам Хајдегер показује трасу појмовне екстинкције која је опет, у архетипском издању, била у служби регуларног *бити* и *постојати*. На путу свог озбиљења подлегла је захтјевима инфинитивног хтијења коју генерира безлична егзистенција (*das Man*), која себе препознаје као пуку активност унутар свијести која се путем безличности огледа у високој резолуцији изразитог егоизма. Хајдегер је видио куда воде путеви модерне технике. Враћањем на почетак, он је кроз времеплов разумијевања покушава дозвати себи: преко истине раскривања које са дивљењем у стварању и рефлектираном запитаношћу над створеним стоји у негацији спрам разуларене функционалности дјеловања. Свијет заснован на модерној техници је неизвјесност по себи, па велики мислилац ни сам није сигуран у исход свега

<sup>1</sup> E-mail адреса аутора: danica.misko.ilic@gmail.com

али се узда у ону врсту спаса која се провоцира из опасности засноване на грозној рутини инваријантног испостављања.

**Кључне ријечи:** испоставити, изазвати, располагати, раскривати, битак, бит, биће, по-став, феномен, функционалност

Крајњи израз нововјековног господарења над природом јавља се у деструктивном карактеру модерне технике. У свом дегенеративном издању она постаје несношљиво посредовање са природом утолико што се ставља у позицију универзалног објекта и сагледава као материјално оруђе духа. Она је у интенцији монополизиране субјективности постала поразна алтерација свога сопства. Под овим принудним околностима конверзија из физиса до натуралног супстрата, од аутархије па до настране експозиције воље унутар исфорсиране потребе, постала је њена судбина. Емфатичка субјективност беспријекорно се оцртава у бити модерне технике. Модерна техника је синоним неодмјереног прохтјева према природи и облик дјеловања који се императивно претвара у империјални рат против земљине коре. На курсу ове интенције физички лимитирана природа уводи се у процес безграничног располагања. Наравно, иманентна страна технике овај процес не види као своје властито дјело, те кривицу деструкције пребацује на акциденталне феномене у намјери да себе задржи на мјесту врховног ауторитета хуманости. Али идентификација експанзивне технике са хуманизмом је поступак којим се само на олакшан начин стиже до детекције Источног гријеха нововјековног атропоцентризма. Хуманизам није ништа друго до појавна страна пријетећег ирационализма у коме човјек губи компас могуће коегзистенције са осталим живим бићима. Као такав он постаје самопрокламована бит свијета која у сваком поступку тежи да потврди своју екстремну доминацију, јер свака друга осим ове екстремне је већ по себи инсуфицијентна. Сложити се, пристати на такав хуманизам значи оправдати терор над природом и афирмисати брутални поредак квантифицирања чији садржаји у духу културе теку у смијеру крајњег задовољења материјалних прохтијева. Таква техника постаје квантитативни израз первертираног хуманистичког нуклеуса који се дјелатношћу технике рекогнитивно упућује на повећање стално присутне и стално пријетеће воље за моћи: то је она воља која по Ничеовим ријечима опстоји на принципу сталног увећавања јер би у другом случају вјерно служила властитој пропасти. Она у свом расту губи референце раста постајући слијепа воља без икаквог финалног разлога у себи. Зато је Хајдегер у својој интерпретацији Ничеа с правом назива „вољом за вољу” утолико што она постаје предмет саме

себе, па као таутолошка инстанца стање природе разумијева у агенсу свог властитога озбиљења. Нажалост, ова бездушна воља не постоји у себи, како би се то олако могло закључити из досадашње метафизичке традиције. Она егземпларно живи у човјеку који се као нововјековни субјекат адаптирао њеним слијепим захтјевима на основу којих појам хуманистичке технике постаје пуки паралогизам ма кога смисленог подухвата. Да би се појавила у лику другачијег разоткривања природе од постојећег, техника се нужно мора отарасити ове хуманистичке импрегнације која у веселим бојама благостања и примамљиве фарбе привида постаје компромитујући материјал у стварању непотрошне реалности. Привид хуманизма и његова стварна интенција воде се логиком антропоцентричне незајажљивости која свијет императивно види у слици субјекта. Сва импозантност свијета тиме бива сведена на пуку представу на коју рекурира методичка редуција свијести – на спознајни субјекат – у коме се знање идентификује првенствено са моћи. „Знање је моћ”, ускликнуо је нововјековни поредак, и тиме заувјек пресекао естетски доток у стварима које од архајских времена учествују у формирању аутентичног лика истине. Ако лијепо преко нововјековног принципа знања у моћи више не учествује на битан начин у стварима, ако ствари бивају оглодане до принципа логичке закономјерности, онда се у насталој констелацији расплићу мотиви бестрасног прождирања феноменалности који живот ствари интерпретира само као консекутивне функције. Овај пад од бића до примјерка проистиче из неограничене рутине техничке цивилизације која у трци са временом свој квантитативни априори транспонира у брзину дјеловања. Хајдегер стога не оклијева да поступак ове трансформације назове правим именом: забором битка у коме се техника јавља као кључни индекс његове регресије и поред тога што привидни резултати кроз технику бивају наизглед супротни од Хајдегерове темељне констатације. Дајући техници метафизички карактер, Хајдегер сагледава метафизичку дифамацију коју она врши у нововијековним регијама битка, све у намјери да се без икаквог колебања до краја учврсти у фриволним регијама индивидуалне рецепције. Мјесто технике систематизује се аналогно геометријским начелима Спинозиног детерминизма као нужда која стваралачку природу откупљује деформисаним прохтијевима савремене историје. Тиме бит свијета скончава у метастазираном процесу стваралаштва у коме техника из метаразлога постаје сама себи циљ. Оваква констелација дјеловања, доведена на ранг редуциране саморефлективности, у потпуности губи из вида ону технику која би

изван потрошачке еуфорије била производ стварне људске потребе. Само њено помињање већ помишља и рекурира на ону људску димензију у којој постоји зелена нит птоломејске смијерности у којој би се техника афирмисала као стварна импликација биолошке артифицијелности човјека, али и гласа битка који придлази из нијеомог наговора бића у нама самима.

Овако, она у свом нововијековном походу постаје нека врста добро синхронизованог ритма чији се дјелатни смисао може оцртати још само на мутном хоризонту лоше бесконачности. Њена трајна инерција и финалитет лоше бесконачности јесу синоними неумског трагања за собом и свијетом. Нововијековна дјелатност, по Хајдегеру, провоцира преформулисану задаћу мишљења које ће подрмати спокојство спознаје похрањено под крилима Минервине сове, алудирајући тиме на нову задаћу мишљења која се више неће задовољити да буде умска рекапитулација стварности него ће сада, на нивоу презентне бриге према свијету, заувјек пребивати у темпоралним оквирима времена. Моделиране унутар времена као мјере промјене, радње овог типа морају постати негација јасних функција, первертираних сврха и средстава и коперниканску мијену прихватити као своју другу природу. Та иста техника стоји у обавези да доведе субјект до свијести, да живи иза својих властитих спознаја које су окренуте против њега. Процес буђења у рефлектираном лику модерне технике текао би у понирању и задубљивању у њену скривену бит, у њен дијалектички априори на основу кога се може констатовати: да само са постигнутим нивоом знања се може прекорачити онај регресивни моменат који је производ тог истог знања. Из овог произилази да конфронтација са савременом техником није њено тврдоглаво негирање кроз нападни повратак у природно стање, јер бисмо на основу тог сумњивог чистунства запали у варварство вишег степена. Оно је саобразно достигнућу технике кроз коришћење архетипских момената са птоломејског неба смисла који сваком савременом покушају мора бити узорно упориште како техника не би прерасла у чисту вољу. Само у случају инваријантно сачуване чулности у стицању обзирности коју архетип дјеловања подржава, космос ствари неће бити у прилици да се сроза на ниво скурилне материјализације физичке стварности. Рехабилитација чулности унутар повијесног искуства чији је крајњи експонент техника јавља се као растварање привида саморазумљивости и бива једнако тежак задатак као и растварање објективне неразумљивости везане за историјске почетке. Ако је технички ум елиминисао мит из повијести, онда се напор за срозавање техничке супериорности разрјешава у акту ума, али

оног ума који се за разлику од своје инструменталне коинциденције развија кроз радикалну сумњу у себе. То је онај ум који се код Канта конституисао у понорима антиномије, с том разликом што се његова покретачка противрјечност сада мора исказати у свијету емпиријски изводљиве стварности. Сваки други поступак мишљења био би регистрован на инерцији пропасти. Тиме и сва понуђена дискурзивна средства на челу са науком заклапају простор своје објективне немоћи, јер се појам ума зацементирао на артифицијелном плану достигнућа подређивши их универзалном критеријуму поствађења гдје ствари као уништени феномени постају себи ултимативна другост. По Хајдегеру, изгубљена супстанцијалност може се задобити на загубљеним мјестима потцијењеног естетског бића која потиснуту природу унутар свијести оживљава у језику окончане первертираности. На такве ствари подсећа нас урушена слика на лицу модерне умјетности чији естетски колапс у свом иманентном поремећају дисонанцијом хвата траг наде у задобијању свијета као рехабилитованог смисла. У прилог томе Адорно у својој фасцинантној интерпретацији Кафкиног *Процеса* резолутно изговара да васкрсење мртвих прије долази са гробља аутомобила него са официјелно предвиђених мјеста која су увијек у историји била постављена на пунктовима нормираног помирења. Ова доза спасоносног унутар техничког сагледавања стварности присутна је у мјери отпора естетске импулсивности у умјетности како би понукала разум да превазиђе своја ограничења у намјери да техника превлада појам инферног испостављања. На путу стања испостављања све више се редају црне тачке цивилизацијског краха, па их се техника у једном новом, помирљивом односу са природом мора по сваку цијену што прије ратосиљати. Управо из тог разлога, на мјесту гдје се ум одрекао разума унутар спорне емпиријске стварности, отуђеност умјетности кроз естетску негацију властите супстанцијалности представља комплементарно посезање за стварним отуђењем као навигационим системом могућег спаса.

Оно је у служби неречене опомене која у својој естетској изобразби тврди да још постоји вријеме за умско узмицање ума од дате непосредности. Техника би стога морала у свом дјеловању присвојити естетски кредо који у умјетности унутар стварности постоји у облицима негативних конотација. У једном занемарљивом сегменту оне су дате на плану радикалног чуђења у коме стваралаштво по властитој логици бива транспонирано у чин естетског дивљења независно од тога да ли је дјело лијепо или није.

Модерна техника је екстерна страна заборав битка; она је у свом измицању од човјека постала сублимирана у индиферентности дјеловања те се Хајдегеров напор састојао у ребелацији против њеног важећег појма тврдећи да „техника није исто што и бит технике и да бит технике апсолутно није ништа техничко”.<sup>2</sup> Потврду за ову тврдњу Хајдегер проналази у дискрепанцији архајске суштине и слијепе функционалности савремене провенијенције која господари у бити дјеловања на основу оне „неутралности услед које смо остали слијепи спрема њене бити”.<sup>3</sup> Озбиљена на неутралној страни субјекта, модерна техника истрајава на методичкој представи свијета који своје упориште проналази у једнодимензионалном привиду среће коју техника беспријекорно реализује. Тиме она остаје слијепа за важећу другобит технике, форсирајући свијет збиље до мјере апсолутне фикције: фикције која се фикцијом конкретизује. Овај поступак иде до неба апотеозе и несаломљиве вјере која из тог привида произилази. Дата у лику субјекта, модерна техника је адаптирана на свијест просјечне свакодневице у којој људски ту-битак пребива понајчешће и понајприје. Гдје се свијет интерпретира у свјетлу рашчаране природе чији крајњи стадијум бива актуелан у тоталитету производње и једносмијерних поступака који из ње слиједе. И поред тога што јесте израз људске инвентивности, модерна техника се легитимише на медиокритетској страни свијести која технику одређује као средство и човјеково дјело, дакле као испомоћ која припада сфери људског самоодржавања. Хајдегер каже да ово припада инструменталном и антрополошком одређењу технике. Ова улога се концентрише у намери да је прикаже као неопходну људску испомоћ чији је крајњи циљ да реализује оптималност опстанка. Међутим, овим схватањем само се пуни садржај асерторичког израза једне непримјенљиве онтологије на основу које сама техника ништа битно не може рећи о себи. Изван тога техника се држи на линији привилегованог средства које одређује норма њене вредносне неутралности која представља кључни моменат у одређењу њене нововјековне улоге. Као таква она је дата у медијуму неограниченог интензитета, изопштене одговорности и представља идеално рјешење за технички дестиловано бивство које на путањи празног и сталнога раста бива у потпуности монополизирано. Управо због овог практичног алибија постављеног у принципу самоодржања,

<sup>2</sup> Мартин Хајдегер, „Питање о техници”, у: *Увод у Хајдегера*, Библиотека центра, Загреб, 1972., стр. 91.

<sup>3</sup> Исто, стр. 96.

техника не постоји у регистру стварних опасности и поред тога што са њом живимо у предворју катастрофе на коју нас дубина промишљања у свом екстатичном облику перманентно упућује. Да бисмо прецизније обзнанили бит модерне технике с правом можемо рећи да је она обрнути Мефисто: спреман да уради добро а увијек чини зло и при том га лако испуљује. Кад смо већ у опусу њеног етичког утицаја, онда је нормално рећи да се добро у њој развија искључиво на површини фриволног позитивизма у коме се оно јавља у мјери властитог мита. У њој, у техници, добро се темељи на стереотипу људске праксе која коинцидира у индиференцији спрам субјекта и као такво представља своју супротност и постаје потврда зачараног поступка у коме се ствари више не зову својим правим именом. Прегледност добра из перспективе нововјековног сагледавања свијета разоткрива се у огромном спектру етичких изговора који функционишу као еуфемизми с циљем да саму етику протектирају од могућег приговора нападене природе.

Поријекло етичке кризе у техници датира још од дихотомије субјекта и објекта, из картезијанског наука у коме је дјеловање одвојено од субјекта у лишавању објекта његове супстанцијалности. У овом процесу овако јадно афирмисани објекат директно долази из свијета бића кроз проводнике первертираних умских прохтијева. Однос спрам дјеловања тиме бива априори поткопан. Поставља се питање није ли сва нововјековна пракса заснована на индиференцијацији спрам објекта само једна привидна пракса гдје рационалност оног једног те истог коинцидира са губитком искуства, поистовјећујући га са практичном искористљивошћу непосредно датог – постављајући га као критеријум истине.

Ако је негација слијепе дјелатности рефлексijом заљуљала ригидну супстанцију нововјековног мишљења, онда би ударни вали промјене вјероватно ферментирали дјелатност достојну добра. Осим ефекта и учинка неспорна промјена би морала на себе преузети улог оне умствености која ће трансцендирати сваки парцијални чин симплифициране успјешности. То значи да само мишљење мора проширити видокруг сагледавања и изићи из инфантилне праксе чији се крајњи циљ креира као незрела утилитарна намјера. Стога би умска обавеза, произашла из природе нерелексираног разума, била у перманентном вредновању одређеног става у коме би будућност увијек била у садашњости и то као саставни дио недовољно схваћене прошлости. На крају крајева, мишљење је суштинска трансценденција која у овом случају раскопава визуру сваког етаблираног поретка. Из овог произилази да техника у свом примијењеном иступу мора

на себе преписати метафизички карактер мишљења, али се при том не смије поистовјетити и изгубити у њему. Мјера тог отпора била би истина технике. У физичком поретку она посједује метафизичку снагу. Међутим, драматичан заокрет технике према себи, уприличен кроз царство квантификације, представља сигнал за истину промјене и то у мјери која у рефлектирању технике још никад није заживила. Присутност квантума у инструменталној изведби технике избацује је изнад сваког подношљивог стања ствари и доводи на онај ниво у коме нестаје и последња природна референца која би поставила смислено питање овој врсти дјелатне будућности. У привиду дјеловања тај смислени захтјев постаје као стварност: и све пречи и све узалуднији. Суматрум овог захтјева при том не говори да смо пронашли оно истинито; он само указује на актуелни смијер технике, на принципу вјечне прогресије који се одиграва на перманентном мњењу унутар знања о трајној расположивости природе. То знање је најобичније псеудознање. У анализи модерне технике Хајдегерово суочавање са присутним апоријама долази до закључка да је техника средство и да њена инструменталност произилази из њене каузалности. Каузалност је овде инваријанта с тим што она унутар себе од предсократовске ере па до епохе модерне опстоји у мутираним формама које кроз мимикријску промјену крију стварну природу технике. Овом префињеном регистрацијом различитога и истоме започиње Хајдегерово сукобљавање са природом спорног појма каузалитета у процесу одгонетања бити модерне технике. Он каже да оно што ми називамо узрок, Римљани *causa*, стари су Грци именовали са „аитиа”: скривљује/задужује за нешто друго. Ова грчка кривња, дуговање, јесте пропуст у присутност: то је бит каузалности како су је мислили стари Грци. У конвенционалном филозофском дискурсу „аитиа” је путоказ да ствари у простору производње не трпе деформитете прављења у виду чисте другости, те да у сваки стваралачки акт желе да уђу као чисти, непатворени феномени, независно од артифицијелног утицаја у њима самима. Оне хоће да сачуају своју бит у ейдосу властитог постојања стога што је у изгледу интегрисана бит феномена, па његово нарушавање није ништа друго него рекурирана форма деструкције у цјелини. Елиминација погубне интеракције субјекта и објекта јесте принцип грчког каузалитета у коме субјект у властитој негацији представља негацију оног како га је артикулисао нововјековни антропоцентризам. Он у својој субјективности реагује на глас бића – оног бића које у својој објективности није објекат. Ова врста узрочности се метафорички препознаје у поезису разигранога облика не упуштајући се у нападни

залазак у нуклеус методичке анализе за коју је одговорна нововјековна наука која свијет ствари приводи погубној улози објекта. Каузалитет који се предаје искључиво правилима игре раскривања спада у ред оне спознаје која есенцијално доминира у умјетности технике. У њему се на један проточан начин пушта да оно неприсутно придође у присутност; по архајском нацрту тај пропуст у присутност назива се произвођење. Ту се крије мудрост грчког произвођења и трансфер *techne*-а у дјело справљања, сигурност да произведено неће окончати у процесу поразне деклинације. У данашњој транскрипцији коју на начин архајског супститута заступа умјетност, произвођење је однос спонтаности и раскривања, да би се у коначном лику пропуштања на хоризонт присутности преко фузије са ефицијентним налогом у архајском субјекту стање ствари концентрисало у показивању, односно у доличној респрезентацији онога што је настало. Треба напоменути да је оваква техника у данашњим условима на издисају. Налог овог поступка у финалном дјелу је у потпуности избрисан.

Однос субјекта и објекта на архајској релацији стварања и даље је активан: налази се изван опуса било каквог насиља и потврђује се изразитом бригом као водећим егзистенцијалним модалитетом. По нашим сазнањима предсократовског раскривања и по разиграној интуицији која се развија на траси разумијевања историје, естетско приказивање припада супстанцијалном дјелу грчке спознаје. То је спознаја која на основу непрегледних естетских залиха у форми бива присвојена од самих ствари и њихових односа. Произвођење базирано на античком приступу стварима заснива се на појму раскривања који су стари Грци називали „алете”, Римљани „веритас”, а да би до нас приспјело у срозаном издању редуцираног појма истине који се искључиво идентификује са субјективном калкулацијом унутар стрингентне логичке тачности. У приказу појма раскривања који датира од предсократовске антике па до данас, по Хајдегеру се експлицира процес нестајања истине који, регистрован на археологији временитог појма, представља отворен простор за рад скривене бити технике. Под тим околностима изворно раскривање, регистровано на језичкој деплетацији покренутој из самог битка, сада уступа мјесто оној истини која се поистовјећује са изолираним логичким притиском рационализованог појма, да би у потпуности окончала у крајњој индиференцији дјеловања које се у лику поларизације заснива на нововјековној идентификацији појма субјекта и подређено појмљене стварности. Лице тог идентитета уводи нас у свијет тоталне противрјечности. Обрнута слика дате непосредности за којом тежи

Хајдегеров мисаони напор скрива се у негативу заборављене архајске активности која љепоту схвата као јединствен начин постојања истине, али без директног хтјења да се она наметне као водећи принцип комуникационог обрасца са природом – осим ако се то хтијење не јавља и бива присутно у интенцији спонтаног дјеловања. Хајдегер нас на основу предсократовског поистовјеђивања истине и љепоте наводи на оне односе који се развијају у меком формату интеракције са природом која није никад излазила из мјере спознајног откривања. У њој је моћ спознавања била у симбиози чуђења и дивљења са оним малим прагматичним захтјевима на којима се данашња спознаја, захваљујући карактеру модерне технике, више не може одржавати. У античком модусу спознавања у коме се истина своди на испровоцираност мишљења у чуђењу и ништа више, отвара се хоризонт оног односа према стварности који би данашња рефлексивна могла примијенити, макар у реминисцентном формату оживљеног утиска, независно од тога да ли је то било баш тако или је антика у нама остала у производу историјске уобразиље на коју се увијек мора кроз проток времена рачунати. У овом „ништа више од чуђења” концентрише се специфичан дар грчке космологије која ствара гаранцију да се природа појави у лику чистог физиса коме припада и сам човјек, па се кроз јединство бића осигурава од интенција субјекта који онтички дух познаје, али не жели да га раби изван зоне онтолошке контроле – изван граница логоса. Иманентна срећа ствари, дата у радости откривања, представља реакцију стварности на истину која се огледа у свијету „алетеје”. Све након тога што је настало као одступање истине од изворног откривања, кулминира у иманенцији субјекта који ствара трагичну сцену постојања усисавајући свијет у разуларени карактер антропоцентричне екумене. Ријешити се естетске пунине у стварима и њихове истине откривања значи пристати на ону празнину на коју је инструментални разум пристао и кроз принцип прогресивне квантификације у економској конфирмацији аутоматски овјерио. Античка отвореност према стварности, супротно инструменталној херменеутици свијета, гласи да се у откривању темељи свако произвођење; то је бит технике, како су је поимали стари Грци. Према томе, она није само пуко средство него и начин откривања: оно битно у „техне” није у произвођењу, на основу кога се у потпуности декласира универзум бића, него у именованом откривању још нерасвијетљених ствари које по сваку цијену хоће да се конкретизацијом ослободе апстрактности Аристотеловог *hyle-a*. Присутност оваквог опхођења према стварима најављује по Хајдегеру такву технику која је име за лијепо; „она у себи има нешто поетично, она

је знање у најширем смислу ријечи, разумијевање свега и постоји као естетски профилирана умственост збиље гдје се дјеловање у поступку субјекта одвија под будним погледом универзалне хармоније”<sup>4</sup>.

И сада је техника раскривање, каже Хајдегер, али као изазивање које на природу полаже захтјев располагања и акумулирања енергије. Она се ставља тамо гдје се преко субјекта испољава у располагању. У новом свјетлу раскривања природа се дефинише у простору трпљења субјективних интенција постајући утилитарни појам, постајући волунтаристички органон, супстанца недовољна себи, па кроз човјека налази изнуђени излаз из свог ефицијентног мртвила. Не преко појма природе, него преко своје властите есенцијалности, која из орбиталне перспективе све више личи на неповратно планетарно разарање. У нововјековној дескрипцији природе рађа се идентификација са мртвом аморфном материјом која ће по тривијалној верзији картезијанског убјеђења у антрополошкој *cogito* интервенцији промијенити свој недолични изглед. Другим ријечима, рађа се оно ригидно и поражавајуће увјерење да природа није природа без човјека. Дихотомијом свијести и материје, цјелина бића, односно природа као *physis*, припала је реалном свијету материје који ће са становишта до безусловности афирмисаног субјекта природу представити у форми потрошног објекта са убјеђењем да она у себи као цјелини садржи непотрошне карактеристике. Утемељени однос потрошне природе и свијест о бескрајном конзумирању, диктирају интенцију губљења бића у прерађевини. Оваква природа је директни показатељ стварног прекида општег и појединачног, а настаје на површним премисама емфатичне опште субјективизације у апстрактним категоријама временске вјечности. Резултат тога јесте бесконачни рад на нечему што по својој природи припада свијету чисте коначности. Експликација ове врсте јесте смрт природе унутар апсолутне афирмације субјекта. Природа ће страшном имплозијом нестати на прометејски начин, у пепелу украдене ватре од стране несмотреног субјекта. Појава човјека у субјекту једнака је њеној негацији у нестанку. Модерна техника представља само ревидирано издање настале дихотомијске констелације која подржава логику бесконачног рада на стварима што у рефлектираном издању износи потиснута свијест о катастрофи која нас још увијек зачујућом анестезијском индоленцијом и мртвом тишином ставља пред страву зла спрам досадашње историјске етаблираности. Ако се не ријешимо уљуљане илузије досадашње историје, чека нас стварност

<sup>4</sup> Исто, стр. 102.

у размјерама пакла. Ово није пука језичка игра, него је ово онтологија језичке игре засноване на субјекту који не разумије посљедицу ако се у консеквенцији налази општост или ако цјелином излази из индивидуалног оквира егоизма. Укратко, субјект и егоизам су у епохи Модерне постали једноћелијски синоними.

Међутим, само прихватање разумјевања коначности спасава природу од слијепе репродуктивности модерне технике, јер је коначност њена истина – њена инхерентна квалитета коју поимање мора напокон уочити. У судару инфинитивних интенција које провоцира савремена техника на лимитираној природи гаси се опстанак бића и то у процесу еуфорије која то гашење само убрзава. Овај моменат спаса дат као парадокс присутан је у атоналном карактеру савремене умјетности која шаље поруку проживљене смрти историје и попут усамљене енклаве духа `жели да каже све оно што је свијет игнорисао у своме самозаборава. Она је истина кроз емфатичку рецепцију несхватања које произилази из претјераног разумјевања тупе непосредности. Умјетност то успијева сигнализирати какав је битак свијета... својим беспоговорним пристанком на своју дисонантну трошност. Треба напоменути да само на тај начин умјетност закупљује своје трајање – и кроз пролазност времена саму вјечност. Екстатичност казивања при томе подсјећа на сјај и блештавило ватромета који у магичном тренутку, односно у тренутку гашења дистрибуира из себе садржај негативног свијета. То негативно јесте истина друштвеног напретка и афирмише се преко радикалног зла у тиранији над природом. У профилираности овако формулисане технике истина је да се овај свијет налази у великој неистини.

Нововјековни изглед природе као великодушног испоручиоца афирмише интеракцију изазивања која иде на рачун негдашњег откривања. То у таксономијској варијацији значи: „ослобађати, преносити, трансформисати, акумулирати”<sup>5</sup> на основу чега она мора спроводити софистицирани поступак усложњавања који се развија на инстанци управљања и осигуравања. Овим поступком техника као знање о стварима уступа мјесто техници као дисциплини уређеног антрополошког поретка, постајући формула методичне праксе у којој све што је створено „треба да буде испостављено и приправно за свако даље испостављање”.<sup>6</sup> По Хајдегеру, у циркулацији перманентног испостављања нестаје тло за афирмацију истинитог

<sup>5</sup> Исто, стр. 102.

<sup>6</sup> Исто, стр. 105.

односа у једној доличнијој узајамности. Она бива изгубљена у раду тоталног посредовања, гдје ствари постају захтјев нечега што је њима страно, постају своја властита противрјечност. Овај однос започиње несношљиву акцелерацију дјеловања коју ствари трпе од фиктивне утопије засноване на модерној техници. То је поступак који преко технике ствари враћа на први степен њиховог постојања: он их напосто суновраћује у оно што је Аристотел називао „хиле”. У техници стварања управо се то одиграва: свијет у својој крајњој инстанци преко хиперстварања изгубиће изглед и у дисолуцији након тога неће више личити на себе.

Материја унутар физиса у објективности бића не захтијева субјективну обавезу; у свом поларизованом издању материја у свијести одзвања као исказ слијепог дјеловања, па се може рећи и да природа бива дата у деструктивном стању испостављања на основу кога све више замире рефлексија о њеној стварној еонској егзистенцији. Треба рећи да је права истина у потпуности супротна постулатима модерног вјеровања. Свијест о нестајању која рекурира датом ставу свијести, бива у духу модерне технике поремећена лажном шифром регенерације у коме једна саморазумљива телеологија у потпуности прекрива биједни резидијум негдашњих мнијења. Парадигма нерелевантног дјеловања технике у коријену Аристотеловог четвороструког разлога на појединачном случају бића или ствари карикирано гласи: дрво постоји због димњака у коме ће изгорјети. При том принцип одржања материје и енергије служи данашњем изговору као позадинска сила која указује да ствари разударене радње опстају чак и под претпоставком да интерна ентропија као тотално исцрпљивање природе представља последњу станицу постојања у актуелном техничком процесу. Технику једноставно не брине стање природе осим у формату ликвидног ресурса. Црпљењем ове виртуелне сигурности она се конфронтира са концентричним круговима све јаче регресије у прогресу. Њено иманентно напредовање стога произилази из рада фикције која у стварима увијек постоји као чисто стање, што ће рећи да ствари у процесу техничког остварења „никад насупрот нас не постоје као самосвојни предмети”.<sup>7</sup> Настајање предмета у стварима јесте стање ствари које најављују њихову изиграну судбину на основу које су оне дошле пред врата свога трагичног фатума. Међутим, ова противрјечност представља заправо побуну самих ствари. Она је из аспекта технике небитна будући да бит савремене техника реагује само на властиту хомеостазу која у

<sup>7</sup> Исто, стр. 106

свом несвјесном дјеловању себе види у мисији стварања вакумираног онтоса у коме технички априори у лику метафизике на стерилан начин преузима мјесто негдашње елејске запитаности. У њој се живот ствари детаљно компензира у насиљу предругојачења који представља таутолошко искупљење – као када бисмо у обрнутом смислу тврдили да се смрт може компензирати из саме смрти. На илустрованој страни бића у бићу технике укратко ствар изгледа овако: ствари су све друго осим онога што јесу. Оне су постале свој антипод, вјечна разлика унутар трајне потрошивости чији се полови конфронтирају до тачке крајњег поништавања. Ако се при овој претпоставци упустимо у интерпретацију ствари, видјећемо да се екстремна противрјечност развија у достигнућу дјеловања, у оном ланцу ликвидних односа који се на крају зову производи. То стање које техника афирмише представља рад изопачене другости у бићу: садржајно се изражава као вјештина произвођења која се на крају акомодира у једноличну димензију саморазумљивог поступка који се у Модерни као роба артикулисао у ватромету универзалне среће. Међутим, довољно је само мало заграбити по достигнућима модерне технике да би се фундаментално уочила трагедија нијеомог космоса ствари иза кога не стоји универзални говор спаса, управо због илузије спознајне исправности која се у технику уметнула као истина цјелине. Вапај ствари у мори техничке прераде није у стању да се озбиљи у оштећеном језику рационалног дискурса. Ова дефицијентност регистрована у тами мука самих ствари захтијева вишак рефлексije унутар прометејског карактера модерне технике. На том дефициту расте заборав засебитости по коме ниједно биће више не постоји у својој властитој битковној кожи. Рецимо, једна крава више није крава: она је у техници иманентна невољној употреби: млијеку, меду и свој оној аналитичкој претенциозности која технику у кардиналном расту потребе преко испарцелисаног и укинутог феномена чини трајно рентабилном. На основу техничке слике свијета утопија бољег могла би једино да постоји када би се замишљена бол природног стања успјела преобразити и представити у рефлексивности на основу кога би техника из пуког звука дјеловања и у некој врсти детектованог крика постала стање повишене емпатије. Само под тим условом ствари не би прерастале у симплифициране продукте о којима нико из перспективе живота и постојања не води рачуна будући да је финални разлог технике до искључивости уциљан на мјесто готовог производа. Без тог уживљавања техника оставља свој траг на екстерном приказу ствари које постоје само у силини инструментализираног дјеловања: избијајући градњом или разградњом из свог поступка сваку смисаоност

изворног постојања, осим ако се ово стање преко апсолутизованог субјекта и путевима мизерије у човјеку није акомодирало на пуку потребу. Спокојни живот модерне технике заснива се управо на преференцији заштитног слоја пристрасне аксиологије. Инерцијом историје она – техника – комплетном опусу бивања поставља замке вредносних судова чија нормативна етика промовише варање у појму добра, будући да је појам добра преко нерелевантног хуманизма пристрасно упућен на величање човјека. У том идејном медијуму – добро –, патентирано од човјека и центрипеталном тежњом окренуто човјеку до крајности, занемарује врховним клаузулама хуманизма сваку могућност алтруистичког помака у себи. Представа да техника није ни лоша ни добра само ће се додатно етаблирати у истину њене привидне доброте и искрене равнодушности. Ако је тако схватимо онда смо слијепи спрам њене бити и најгоре изложени њеном утицају.

Принцип вредносне неутралности може бити оправдан само као инстанца правдања у понуђеној верзији нововјековног господарења над природом. Што је гроза већа, раст равнодушности је пожељан како би ефикасност као нужду носила кометин реп оправданости иза својих опскурних поступака. У том контексту конвенционална етика, како каже Адорно, само је комплемент модерне технике. Дата у отрцаном надметању добра и зла, она у феноменима произишлим из модерне технике мора у савременом друштву потражити метапојачање своје анахроне основе да би видила стварност зла и уопште могла постојати у легитимности свог појма. На основу тога треба истаћи да је техника далеко одмакла стандардним критеријумима процјењивања на основу којих се опсолетни вредносни судови јављају у афирмацији све грђих садржаја бездушног напредовања. Све оно што је измакло шематизму филозофских дисциплина у рецепцији технике у које спада етика, опет не значи да је мишљење заувјек имобилизирано пред њеним бићем, будући да је њен творац у историјски покретном људском битку исти онај који може трансцендирати њено непосредно издање. Пролиферација технике и њених учинака у истини одзвања у формама које не пристају на аутоматску сервилност спрам изазовног учинка технике, што само говори да је етика у новим артифицијелним околностима могућа. То су оне форме духа које нису базирани на стратегији истине као исправности. Супротност томе, а тиме и могуће помирење, инваријантно придолази из природе умјетности која у осликавању путем мимезиса носи деструктивну бит постојећег живота, увијек у болу преживљавања свијета саопштавајући својим спецификумом да етика не произилази из етике и да је осуђена на

искок из свог појма ако жели да опстане у појму добра. Она мора надмашити себе да би била идентична себи. То поготово сада у епохи нове артифицијелности, када се у оштрој резолуцији сврхе у дјеловању векторска дезоријентација добра по себи намеће као пожељна норма.

За разлику од модерне умјетности, природа модерне технике јесте у драматичној конфронтацији бити и појаве. Она их доводи у парадоксалну везу, до конверзије која се манифестује у бити а бит у појавности, стварајући тиме константну апорију коју постојање модерне технике неумољиво намеће. Да овде није ријеч само о логичкој конфронтацији наводи нас обиље изненађења које техника у себи носи, јер оно што је логиком ограђено носи у себи неопходну предвидљивост коју опет слијепа природа технике на дрзак начин игнорише пребацујући све деформитете на епистеме које је успјела покорити. Напросто, бит у техници не одсликава се на основу природе бити; она је скривена у брзим временским мутацијама у којима техника у сваком моменту надмашује своју фиксирану бит. У основи техника је јасна себи, али је изгубила темпорални компас уравнотежености, па ће у кратком року постати жртва обмана који прогрес инструменталног ума обилато носи у циљевима свога испољавања. Техником је нарушен футур стабилности одгодом будуће непосредности која из ове постојеће остаје заувјек у сијенци лоше схваћене стварности. Ово стање долази у последици префорсиране превладаности у негираности претходног стања. Извјесност њеног дјеловања у лапидарној конклузији гласи: слиједи велика неизвјесност. То је оно стање у коме губитак референцијалности потпуно заказује у адаптацији на механизам уобичајених појава, па се она на још убједљивији начин фузионира са феноменима постиндустријске опасности. Овај појам, инхерентан могућој пријетњи са којом је преко технике суочено човјечанство, концентрише се у омамљујућем свијету виртуелне стварности негирајући поруком издашног благостања стварни притисак на свијет емпиријске стварности која је искључиво изложена тој опасности. Доста тога прозreo је Хајдегер елаборацијом утапања свијета ствари у систем цјелисходних стања и критички се обратио простодушној перцепцији нововјековних појава које техника из себе дистрибуира. У свом симултаном обраћању бити модерне технике и судбини свијета, Хајдегер са пуно разлога фаворизује предсократовски модел битнога мишљења како би обуздао учинак ове прогресије, оног мишљења у коме је снага исконске запитаности нестала у мрежи празног говоркања и ружне знатижеље да би у етаблираној дискурзивности мртвачки плутала у океанској плими индиференције. Ако се драма технике тако

интензивно развијала у свом појму – мисли о томе Хајдегер – онда не треба много одгонетати шта се дешава у манифестацијама које се у својој пунини не виде на природној страни њених ефеката, и поред тога што су изузетно присутне у подручју које се налази изван спектра видљиве свијетлости. Посљедице надлазе из кумулативне узрочности, а оне су увијек у мраку невидљивости.

Оно до чега је Хајдегер дошао јесте приказ технике као слике неаутентичног постојања и аутентичне деструкције на основу које човјек у свом емпиријском издању постаје недостојан своје бити. У дискрепанцији бити и појаве рађа се прилика да се исказе кључно одређење Хајдегеровог разумијевања модерне технике за коју он мисли да је истовремено и афирмација и негација ума, умом нарушени поредак ствари који је дошао као дјело тог истог ума. Овај парадокс ума у његовој техничкој експликацији Хајдегер назива „по-став”. На једном мјесту он наводи да „по-став” припада изазивајућем наговору који човјека тјера „да себескривајуће испостави као стање.”<sup>8</sup> Мада није сасвим јасан у појединачним аспектима ове одредбе, будући да га држи у језичком инфинитиву, у маскираном лику безличног човјечанства, оног који идентитет својих поступака увијек приписује алтеритасу дјеловања. Пошто ни сам не гарантује за његово стварно поријекло, он „по-ставу” придаје реалитет његовог нестварног учинка. Емпиријским путем Хајдегер денунцира његово појмовно поријекло на основу кога је „по-став” начин раскривања који влада у бити модерне технике, а сам „није ништа техничко”<sup>9</sup>. Под тиме Хајдегер преко „по-става” подразумева априорни демонизам антрополошки заснованог свијета. Његова разорна улога која се у Модерној екстремно експлицирала у чину рада као стицања састоји се у томе што човјек више не види предмет испред себе, него гледа себе кроз стање предмета испред њега. Зашто је то тако може се по Хајдегеру назријети из природе самоодржања које се путем историје заувјек растало са оним најбољим што човјек носи у себи у комуникацији са свијетом. Човјек у „по-ставу” живи на неопростивој удаљености од естетских референци, на мјесту гдје добро пребива у својим деформацијама. На том стадијуму властитога битка, кроз проводнике нулте егзистенције, природа се раскрива на један посебан начин, као похранилиште енергетских сила унутар увећаних прохтјева – и зато ланчани процес „по-став-а” специфичним тактом дјеловања под диктатом учинка искључује све моторе бриге у себи како би неопходна и

<sup>8</sup> Исто, стр. 105.

<sup>9</sup> Исто, стр. 108.

све захтјевнија функционалност остала на дјелу. „По-став” је као служба властите инерције до искључивости иманентан својим најинтимнијим заповијестима које су зарад циља имрегниране свим могућим тоновима индиференције. Да је то тако, алудира недостатак мјере у посредовању са природом која се увијек јавља у слици подесног материјала унутар све израженијих антрополошких настојања. У „по-ставу” је природа битна као материја и небитна као биће, што само говори о апсолутној ирелеванцији природе као бића.

Неконтролисано стање испостављања дато у негацији мјере у свом крајњем замаху позива у помоћ егзактну природну науку „чији је начин предочавања природе у издаји еидоса дат преко израчунљивости скупа сила”.<sup>10</sup> На тај начин се пунина естетски овјереног физиса симплифицира до математички дерогиране природе која се у нововјековној науци артикулише на простору испуњених цивилизацијских интенција. Апстрактни математички модел преузима природу, заступа је рацијом борнираности на начин у коме се она никада више неће појавити као аутономно биће искона, јер ће плантаже палминог уља стројевим кораком утилитарних команди у свијету приземних циљева демолирати крајњу сврху која супротно томе изворним пантеизмом оличава постојање Амазона и свих оних регија које у појму природе постојање препознају као сврху самога постојања. „По-став” уништава природу брзином штоперице. По интензитету у количнику времена гори је од епохе горњег перма, која се сматра највећом планетарном катастрофом у геолошком историјату Земље.

Природа дата у природној науци ствара услове за стављање природе на полигон селективног фиксирања људских прохтјева у коме црне накане антропоцентризма нарушавају исконски диверзитет споре еволуционе креативности. Омјер људске деструкције и темпо креативне мутације произашле из еволуције говоре у прилог краја свијета. Овај исход простом логиком се намеће под условом да мисао данашњице у својој цивилизацијској лимитираности не успије побјећи из кавеза меркантилне свијести и снагом темпоралног домишљања избави се из импловизне регије тупе непосредности. Цивилизација благостања није у служби универзалне добробити. Селективност унутар универзалног испостављања руши природу у цјелини стварајући регресију као цјеловиту истину, стварајући од природе полигон ресурса. Овај

---

<sup>10</sup> Мартин Хајдегер, „Доба слике свијета”, Студентски центар Свеучилишта у Загребу, Загреб, 1969., стр. 9.

поступак који у Модерној постоји као стрингентни нововјековни закон представља у суштини пад природе на стање расположивог објекта. По Хајдегеру „по-став” је крајњи облик манипулисања природом путем слијепе људске моћи. Мисао моћи изговара језик модерне технике. Апсолутност „по-става” иманентна је индиференцији располагања; он је стање окренуто празном расту са којим се данашња техника темељно саживјела. „По-став” је тектонско обиљежје антропоцена. Природа се у овом процесу налази у магнетном пољу људске моћи. У њему све бива инволвирано у модус неконтролисане воље у коме говор о етици, хуманости, побожности иде у прилог кумулирању моћи која се у досадашњој историји манифестује у разгранатим верзијама варварства. То варварство је стварно, али стоји замрзнуто у илузији истине створене у визури феноменологије индукованог хтјења. У том случају хуманост је привид хуманости. Живот прераста у властиту илузију. Битне ствари опстају само кроз костур преосталог имена у коме све што вриједи бива сведено на празно кокетирање са добрим, истинитим или лијепим, будући да је цијело коло синкретије нестало у сили индиференције коју „по-став” ствара. Иста ствар је и са осталим феноменима проистеклим из антропоцентричног репертоара на које испостављајућа узајамност „по-став-а” пресудно утиче. Они у деформисаном дјеловању планетарне технике представљају само епифеномене поретка у чијем се тежишту налази садржај болне интертракције коју конзистенција „по-став-а” диктира. Појам „по-став” и његова експлицитност на разарајући начин ствара инфантилни утисак бескрајног процеса, на чијој кривуљи раста се више не може уписати ни једна пристојна реченица из футура. Са „по-став-ом” свијет је постао егземплар оштећеног живота за чију искупнину и судбину више не може да гарантује ни ауторитет божије свемоћи. Увидом у „по-став” сами долазимо до сазнања да је живот као бивање изгубио сваки смисао, уз тврдњу да се преко ексцентричне људске природе у потпуности саобразио са празном рационалношћу као својим телеолошким водичем који на путу свога остварења разбија врлином посесивности и последњу монаду смисла.

Али и сам Хајдегер путем „по-став-а” индукује неопходне дилеме ума на основу којих се пита да ли је све ово оволико десператно како нам то слика свијета кроз „по-став” демонстрира. Он поставља питање да ли је у процесу „по-став-а” заувјек нестала она естетска траса умности, она јасна физиономија онтоса која се преко самоодржања нашла у изнудици људских императива. Поставља се питање да ли и у оваквим немогућим условима истина може опстојати у истини, или ће у историји заувјек остати своја преварна креатура. Другим

ријечима, поставља се одсутно питање: да ли човјек уопште може бивствовати са свим овим кобним рационалистичким премисама присутним у опусу разумијевања цјелине живота. Патос овог питања код Хајдегера наговара биће „по-став” да се прегнантно изјасни према нечему што је у самом „по-став-у” противрјечно: једноставно да се изјасни према иманентном налогу самих ствари, јер у овом стању губе самосвојност и постају разочаравајућа другост на којој се отискује извјесност катастрофе призване од стране субјекта. Стављање природе у вредносну регију секундарности призива примарну катастрофу. У некој супротности, изван картезијанске резолуције, изван основне дихотомије на супстанцији, ту, на разореном јединству пребива иманентни налог самих ствари. Хајдегера констатација да је бит модерне технике у „по-став-у” на јединствен начин оцртава хоризонт могућег смисла – и поред тога што се тај смисао не може ни вјером уловити, нити садржајно регистровати. Само говорење о томе јесте нека врста истине по себи и знак да оно људско није заувјек заборављено. Он је добро уочио да „по-став” припада судби раскривања која се налази између двије могућности: између опасности и спасоносног; она се клати ка неизвијесној путањи у којој страшна амплитуда опасности у себи носи могућност јединственог спаса. Ма колико се смисао око „по-став-а” вагала на скепси његовог негативног хода, ма колико она била опрезна према изрицању позитивних ставова, она се ипак према неком унутрашњем налогу изјашњава у прилог могућег помирења у коме човјек и природа унутар естетске амортизације могу онтолошки кореспондирати. Према томе, „по-став” у себи осим тога што јесте, симултано акцептира априорност највиших истина кроз могућу другост. У „по-став-у” она је дата у негираној конотацији на основу које ова истина није истина. Само на основу „по-став-а” какав он јесте може се изобразити мисаона димензија истине супротна свом збиљском издању. Јест, бити, постојати у истини не трпи, чак и под изговором оправданости вањског разлога, никакав доказ изван себе. Оно што јест налази се под страшним притиском непријатељски заснованог искуственог свијета и зато све што постоји, стоји у истини пјесничког говора, у гласу битка који у својој посредованој аутономији као у Хелдерлиновим поемама може унутар стратегије темпоралности да каже да тамо гдје расте опасност, ту пребива и оно спасоносно. На тој парадоксалној основи гради се равнотежа полова у самом „по-став-у”. Ова дисконтинуираност дата у мањку вјероватноће представља равнотежу „по-став-а”. Она је створена унутар стварности и изолованог антрополошког очекивања по којима у пјесничкој конверзији очекивано

бива стварно, с том разликом што се та стварност не може непосредно јавити на емпиријској матрици текуће историје, него из оног давнашњег доба које је на априоран начин у логосу ријечи познавало човјека као врлину. Она проистиче из стварне снаге античког архетипа који постоји у процесу заборав са којим садашњост, кроз пјесничку ријеч, мора да се антиципирано усклађује све до момента потпуне темпоралне ревизије у којој будућност бива понукана да се артикулише у стварном животу садашњости. Из ове необичне темпоралне перспективе алудира се код Хајдегера на процес сазријевања аутентичног бивствовања, чији нуклеус може бити поново упаљен у самом човјеку. Према томе, питање о „по-став-у” и његова присутност на замраченом хоризонту смисла истовремено диктира и питање о промјенљивој бити технике у којој њена бит јесте трајање, али није вазда трајног карактера. Код Хајдегера то увијек трајуће јесте оно што гарантује, што свједочи истину и по њему произилази из предсократовског каузалитета који се никад није другачије развијао осим у сталном циркулусу калокагатије.

Свијет Модерне је конституисан тако што опасност прикривања доминира над изворним раскривањем. Међутим, Хајдегеров резиме у перцепцији „по-став-а” крчи амбивалентне путеве могућег смисла чија смисаоност расте на основу оног што је једанпут у историји било истинито. Под тиме мисли на ону технику у којој произвођење поставља истину у сјај онога што сија, другим ријечима производи истину у лијепу. Слиједећи Хајдегера, то значи да се управо у „по-став-у” који пријети да одведе човјека у испостављање као једини начин раскривања, крије свједовање као спас. Међутим, „по-став” није заснован на једнообразној дијалектици резолутне ријешивости. Његов појам не сачињава равнотежа противречних момената, другим ријечима, у „по-став-у” је све неизвјесно, па и природа заступљених противрјечности. То зато што отворене могућности, и поред понуде коју могућност пружа, увелико преферирају црту насумичности које флукуацијом унутар датог стања шећу у распону од крајњег онтолошког пораза па све до тачке антрополошког подвига који се треперећом егзистенцијом објективизира спасом бића у субјекту. Ако се приклонимо рутини историје, па макар се она у потпуности сводила на заблуду из које могућност рутином цури у неповрат, то још увијек не значи да могућност губи индекс спаса у себи. То шта ће се у интерној опклади „по-став-а” одлучити више није домен логике, будући да је она кроз људску дјелатност већ одавно надмашена амбивалентним стањем субјекта у коме човјек ствара, али одлуку по нужди детерминизма оставља на вољу хистерезе која му снагом аутономне последице

оногомогућује да на властити начин одлучује о себи. За такво стање ствари путем интерпретације „по-став-а” и бити модерне технике кроз историјску јеку естетске реминисценције у мишљењу, упућује нас, опомиње, упозорава ... сам Хајдегер. Он нас припрема преко различитих клизавих вјероватноћа на истовјетну извјесност двоструког епилога као једине могућности спаса унутар времена догледне будућности. У сваком повишеном инфантилном случају очекивања, заборав битка стрелом цивилизацијског времена срозаће се на катастрофу бићевности која своје упориште има у свим модалитетима просјечне егзистенције, и то далеко брже него што то пише у тестаменту заборав битка.

У поговорном дјелу Хајдегеровог разумјевања бити модерне технике види се како она, преко изигране изворне бити у насиљу испостављања, проналази оправданост својих поступака. Ове поступке реализује исфорсиране потребе у раширеном прохтјеву на начин највеће могуће суровости према бићу. Процеси овог типа изводе се у слабој резолуцији изузетног интензитета, у тишини перфидне кумулације. Под изговором добра, благостања и свих оних обећавајућих термина што се аутоматски лијепе на психу, она нас у својој специфицираности уводи у стање пролонгиране несношљивости. Она собом изазива цјелину водећи је серпентинама модерне до стадијума свеосјетљивог планетарног постојања. Наравно, из свијета Платонове пећине привид сјенком маскира ову истину. Ту радњу обавља својим консекутивним компаративом: више, више и све више у покушају да угоди субпоретку друштвенога система, не водећи нimalо рачуна о стању укупности будући да овај модалитет битка, по налогу ограниченога здравог разума, видном непознаницом, изостаје из мисли антрополошких прохтјева. Управо је то ум модерне технике, њега чини само једна атрофирана вијуга. Користећи „више и више” као своју погонску варијаблу, занемарује све оно што из ње происходи и форсира све оно што у економији одјекује акустиком плана и норме у свијету продуктивности.

Техника систематски уништава сваку алтернативну семантику будући да је у свом срљајућем кретању изиграла принцип цикличности на основу кога логос природе истрајава. Она нас је већ сада поставила на стазу калварије која лукаво долази након егзалтације и то највјероватније као трајно стање ствари. Христова мука нуди метафизичку наду – ова друга гдје природа пребива у агонији формираној на траси људске историје и не нуди ништа осим „Црног

сунца истине”.<sup>11</sup> Након прозирања у бит и радњу модерне технике (која из бити слиједи), намеће се питање спаса, самим тим што се укупни онтолошки пораз, преко техником изазване природе, може представити мундијалном геометријом у најпростијим аритметичким обрасцима. Сада је све постало сагледиво и до непромјењивости парализовано. Силина технике задобила је снагу гама зрачења. Од некадашњег предсократовског разоткривања, она се у ходу историје трансформисала у разарање. Силина технике задобија таласну инерцију увећања и свијет, у ослабљеном отпору објекта, постаје лака мета њеног удара. У природи је моћ присутна у лику равнотеже, а људска моћ је кроз друге природе.

Сада смо у позицији када смо изазвани на процес сталнога стварања: ако ово стварање у константи раста изостане, поредак се руши и систем се распада. Ако ову етапну путању сагледамо кроз призму постојања, видјећемо нестајање у задњем стадијуму нашег бивања, јер је готово немогуће мијењати стање које је доведено до тачке у коме се деструкција – по техници – у свим фракцијама дјеловања изјашњава. Деструкција у доба модерне је у димензији геолошких промјена и зато ово доба није без разлога у трену добило име антропоцен, указујући на ону астероидну моћ људског битка на исти начин, и то по првој асоцијацији, на епоху када је период креде прешао у палеоген, остављајући ону танку иридијумску линију која својом незнатношћу разоткрива суштинску разлику између оног прије и оног после. Без овог иридијумског трага, по убједљивој вјероватноћи, готово сигурно нас не би било на лицу еволуцијске будућности. Зато се и сада морамо ослонити на чаролије случајности које у нашој свијести морају постати тешка нужда како би оно „бити” и даље одјекивало у дуготражним трајањима којима управљају спори и собом добро осигурани еволуциони процеси. Највећа заблуда је у томе што ми мислимо путем властитога цивилизацијског трансa, да ми у томе (у чему учествујемо) не учествујемо, ослобађајући се преко потискивања кривиче императивног принципа одговорности. Како је илузија прва истина на скали нововјековног раздобља, није искључено да ће све нестати у осмјеху поларне смрти, онако како су скончавале поједине храбре експедиције у својим фаустовским циљевима. У данашњем свијету, у расту ординарних ствари експонираних у потреби, зло дјелатности се развија простом хелијском диобом. Данашње човјечанство је попреште епске манихејске битке гдје зло пријети да побије заставу триумфа у процесу фаустовске

<sup>11</sup> Едгар Морин: „Изгубљена парадигма: људска природа”, *Scarabeus*-наклада, Библиотека „Imago”, Загреб, 2005., стр. 192.

инверзије у коме је „мефисто негација” у регуларном панлогизму била улог у појачаној афирмацији синтезе, да би на крају, путем чувеног лукавства ума, угледала стохастичност у сврси која себе сада пита: шта је ово?, испуњавајући у депеденцији садржаја циљеве овог веома спорног историјског процеса. Објективизирано зло над природом, у име наше себичне добробити, јесу све оне грешке антрополошке похотности које у ужасавајућој суми појединачности (или у цјелини, изван појединачности од човјека) творе гријех. Ми јесмо свијет, али као гријех према свијету. Гријех: то смо ми. Сагледавање овога што чинимо кроз испољавање трасе чина, већ преко увида, доноси, како то Ниче каже... „радосну мисао”.<sup>12</sup> Ова изјава стоји у намјери да избрише контуре метафизичког спаса животом као јединственом судбином. Настојања модерне технике у виду колонизације простора, демографске експанзије, аветињски празних океана, преко климатске топионице у ћебадима стаклене баште и поразним виталистичким размјерама по врстама – сви ови индигнирани наводи, дати у формату постава, окупљају се око нестанка, далеко прије него што су космолошки датуми ову врсту пролазности ставили у свој календар. Човјек је у својој саможивости постао пречица универзалног нестанка. У граји напретка нико не чује Касандрин глас који је потребнији него икад, а који испарава у срамоти ситне посесивности и доводи крах стварности на видјело у моменту када љепота привида, на изненађење мнијења, озбиљује краткоћу нашег планетарног бивања. Присутност технике у служби биолошки дефицијентног људског битка у једном тренутку бива јединствени артифицијелни адут антрополошког опстанка, да би се, у фази након тога, појавила у еуреки нестанка, самим тим што под оволиким антрополошким притиском и далеко чвршћи системи од планетарне издржљивости за тили час могу страдати. Техника је поставом створила срамни поларизовани образац у коме изопачена воља систематски меље биће, шаљући га у сигурну луку нестанка. „У космолошкој понуди стоји толико и толико земаљског ‘бити и постојати’, али ми, преко нас самих, идемо пречицом нестанка кроз непорециво следовање пролазности у бићу.”<sup>13</sup> Биће јест у пролазности, али не у оној коју људски битак, преко постава, намеће.

Заробљена све више у метру потребе, Техника се управља према поставу као јединственом језику ове дјелатности. Свака радња у

<sup>12</sup> Фридрих Ниче: *Весела наука*, Графос, Београд, 1984., стр. 32.

<sup>13</sup> Бернхард Валденфелс: *У мрежама животног свијета*, Веселин Маслеша, Библиотека Логос, Сарајево, 1981., стр. 127.

свом испољавању у Техници губи контролу над собом и зато је и смисао изгубио смисао, чак и у свијету највећих надања. Оно што се спрема збити у одређеним поглављима бивања одиграва се у судару супротности између примамљивих утисака којима нас Техника засипа и заводи и црне стварности у истини. Учинак је удавио античко *arete* и саморефлексију у мишљењу, јер мишљење увијек себе мора мислити да би било достојно истине мишљења и саме истине, и послао их сливом споредности низ ријеку смрти, како би се отарасио терета етичких сметњи на току неометане технолошке функционалности. Техника је рационалистичка мисао без филозофске запитаности и зато је њено трајање упитно, при чему упитност представља најблажу ријеч из аспекта исхода испред којих стоје условни и поставом уходани подвизи. У наступу без запитаности брзо ће се ухватити отпорна маховина и алге по посмртним остацима технике, јер на овај начин не може ништа дуго трајати и након одређеног времена слиједи прерастање у скоро незамисливу другост након себе. Резултати технике су далеко више присутни у помору изворног свијета бића него у симплифицираној људској добити преко које човјек покушава задобити фриволне животне олакшице. Преко насиља над природом, она је покушала бити гаранција успјешног опстанка и тиме се додатним лицемјерством компромитовала. Управо су екстремни домајаји склони первертирању и врло лако прерастају у своју опречност, поготово ако рационалистички режим мишљења није у изведби онога што Хајдегер назива битно мишљење. Ако мишљење није у стрепњи, гдје је оно „ништа”, попут неке опомене, преко егзистенције, преузима улогу битка, онда ствари теку по линији инерције коју савремена цивилизација и те како добро демонстрира. Све ово се може видјети у разочаравајућим омјерима.<sup>14</sup> Ови бројеви и

<sup>14</sup> Нумерички однос са 8 милијарди људи (врста) у налету на једној страни и 50 суматранских носорога (род и врста) на другој мора унутар најпростијег сагледавања ствари изазвати релациону запањеност. Између ових бројки уметнуо се ужас постојања. Ако се овај нападни бројчани однос преведе на ријеч, на страни природе наступа депрецијација до екстинкције која на другом полу, нажалост, одјекује у тупавом цивилизацијском ликовану. Што је најгоре, ово поразно стање се из аксиолошке перспективе одиграва у светињи равнодушности. Најчешћи коментар мишљења састоји се у констатацији: тако су ствари постављене, не видећи у томе да смо ово постављено ми реализовали у својим опскурним плановима и наканама. Сводећи земаљски онтос на планетарну аритметику добијамо прецизну једноставност; што је више људи унутар овог омјера, све ће више бити и то у мултиплицираном издању ових разочаравајућих релација. Показаће се да чувена и увелико потцијењена Малтусова теза и те како не обитава у празнини колонијалности него се налази у отиску емпиријске стварности. Она је била чињеница и прије него што је настала, с обзиром да људске интенције на путу историје никада нису

владајуће величине и те како одударају од унутрашње заповјести логоса. Логос никада није могао стати у ријеч. Али ријеч апроксимативно зна шта логос јесте, ријеч логоса, у свом величинском омјеру, јесте згражавање над текућим номиналним цифрама. Хајдегер је разоткрио бит модерне технике, с тим што је могао (у садржајном дијелу) попунити појам мртвим и умирућим животињским врстама, отимањем од природе више него што може поднијети и пластифицираним океанима, ... али је успио оголити појам постава, јединог и стварног кривца за опако планетарно стање ствари. Све радње које нам из првог плана изгледају добро, у опреци су са собом и зато стално напомиње негативну генезу Технике. Данас је свака ствар дјело ове поразне генезе. И све оно што се некад звало свијетом, данас, брзином муње унутар ових опскурних радњи, прераста у катастрофу. Ову катастрофу ми још увијек ословљавамо њежникавим еуфемизмима, и поред тога што у истини процеса пребива оно најгоре. Мишљење и стварност, од Парменида до Хегела, стоје у логички затегнутом идентитету, али ако мишљење само једном монадом смисла са репертоара неидентитета надмаши стварност, онда се ова мрачна извјесност можда може превладати. Сва истина данас је у предикцији а предикција може и не мора бити истина. С обзиром на истину стања ствари, по свему судећи, јесте и кондиционалом, који природом семантичких могућности негира изричитост, једнака свом негативно формулисаном току. Једноставно, тамо гдје истина слови као могућност, нестале су све могућности, утолико што смо ми као биће или негација истине или смо је историјом у одрастању свог појма порекли. „Густо вријеме историје уништило је физички простор природе и претворило је у ‘антропоцентрично хиле’ (и тиме у земаљско бити и постојати) и привело истеку рока трајања.”<sup>15</sup> Овај ток иде по рецептури истицања облика из материје. То се као парадигма види на прогресији става испостављања, нарочито на мјестима у којима су конкретизоване једнообразне културе плантажног типа појеле и оглодале готово све архајске крајолике. У овој изведби су краткорочни интереси халапљиве економије у онтолошком смислу надређени дугорочним циљевима еонски конституисаног живота. Овај тип

---

показивале наклоност према свијету природе. Разумијевање природе увијек је простицало из презира. Срећом и надом по овом свијету корачају изразите индивидуе попут Атембороуа, Брижит Бардо, Јао Минга и све веће фаланге анонимуса па се још увијек можемо уздати у побједу подређености у побуну аутсајдерске свијести над озлоглашеном медиокритетском владавином како би се жалосно стање живота, макар кондиционалом, исправило.

<sup>15</sup> Гајо Петровић: *Сувремена филозофија*, „Школска књига”, Загреб, 1979., стр. 266.

цивилизацијског транса у поставу као свом ударном репрезенту преко епилога показује да је садашњост у садашњици само у садашњости. Радњом постава преко пуког „јесте” једноставно је уклоњен сваки темпорални осврт на будућност. Постав је врста дјеловања; он црпи силу из безличности „великог субјекта” и све поразне трансформације у догађању јесу његово дјело. Држећи свијет у димној завјеси свијести постаје дјеловање чија се мисао увукла у нормалност бивања. Напросто, постав је све оно што данас човјек јесте. Сва радња, па и сама мисао, на етапи нововјековља, преко специфичног заноса, одиграва се у поставу. Оперативно дјеловање унутар искључивости коју ствара вакумирало је мисао која мисли и потенцијал диа-логос-а свела на крајњу безначајност. Управо та заблуда и мањак одговорности, вођени лежерним незнањем и серијом превида, по диктату важећег вредносног суда, уводе свијет преко постава у крај постојања. Епилог овако сročене историје понајвише се огледа у инфинитивном прохтјеву унутар истрошених могућности. Постављајући свако биће у билост, ово стање ствари постало је главно упориште на релацији актуелног бивања и будуће пропасти.

Ако не уочимо овај дисконтинуитет актуелне садашњости и „будућности у покушају”, онда је надолazeће вријеме до крајње извјесности препуштено страви опасности. Ова билост бића у бићу, у служби људске садашњости, приморава нас зарад самог бића на хитно окретање цивилизацијског листа. Сва наша садашњост, по налогу овог феномена, налази се у одјеку некадашњег бића, формирајући образац онтичке симплификације у коме мисао запада у жељезну замку инструменталности. Посредно речено, етика у помјереном разумјевању ствари стоји у обавези избављења из оквира норме и брисању постава, постајући врста морања која својом мишљу радијално форсира аскетизам субјекта и одрицање као јединствени начин могућег опстанка. У супротном, универзално нестајање постаје једино постојање.

## ЛИТЕРАТУРА

- Адорно, Теодор: *Негативна дијалектика*, БИГЗ, Београд, 1979.  
Арендт, Хана: *Филозофија егзистенције*, Досије студио, Београд, 2013.  
Бркић, Јосип (прир.): *Чему још филозофија?*, Зборник, Знаци, Загреб, 1982.  
Валденфелс, Бернхард: *У мрежама животног свијета*, Веселин Маслеша, Библиотека Логос, Сарајево, 1981.  
Лиотар, Жан-Франсоа: *Постмодерно стање*, Карпос, Лозница, 2020.

- 
- Морин, Едгар: *Изгубљена парадигма: људска природа*, Scarabeus-наклада, Библиотека „Imago”, Загреб, 2005.
- Ниче, Фридрих: *Весела наука*, Графос, Београд, 1984.
- Петровић, Гајо: *Сувремена филозофија*, „Школска књига”, Загреб, 1979.
- Хајдегер, Мартин: *Крај филозофије и задаћа мишљења*, Напријед, Загреб, 1996.
- Хајдегер, Мартин: *Онтологија херменеутика фактичности*, Академска књига, Нови Сад, 2007.
- Хајдегер, Мартин: *Хелдерлинове химне*, Деметра, Загреб, 2002.
- [Хајдегер, Мартин] *Увод у Хајдегера*, Центар за друштвене дјелатности омладине РК СОХ, Загреб, 1972.
- Хајдегер, Мартин: *Доба слике свијета*, Студентски центар Свеучилишта у Загребу, Загреб, 1969.
- Шарчевић, Абдулах: *Човјек и модерни свијет*, Свјетлост, Сарајево, 1988.
- Шпенглер, Освалд: *Човјек и техника*, Лаус, Сплит, 1991.

GORDAN ŽIVIĆ

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy

THE GENESIS OF „ESSENCE” IN TECHNOLOGY –  
MARTIN HEIDEGGER

**Abstract:** In the broad manifestation of technology, it becomes a phenomenon of terror for the modern age, since through enormous multiplication it has far surpassed the age in which it participates, has escaped its purpose and become a process of autonomous action, which in its nature has certain aims, plays more and more the ultimate cause of universal existence. Created in the subject's reason as a mode of survival, it now finds itself in a position that flows in the direction of not understanding things and becomes the ultimate force for itself. It operates within the scope of its own autonomy with an internal command that is increasingly distant from the concept from which it started. Through exceptionalism in the interpretation of the archaeology of the concept, Heidegger shows us how, through the new-age band of posing, through aggressive utilitarianism, being collapsed in the process of transmission and ended at the point of the product dictated by civilisation. In ever-increasing exhaustion, through growth, that which stands at a high level of existence in power withdraws from itself, leading technology to the extinction of its original essence. This point reached within the process of change has thrown the technique out of its original essence. Its essence now lies in the realms of frightening appearance. The genesis of being, which began with the Greek concept of the uncovering of things, persistently participates in history and finally ends in the moment of a devastating revelation that, in the wake of pragmatism, disintegrates the ancient *kalokagaty* into particles of utilitarianism and transforms into it a state of pure regression through the continuous negation of the archetypal essence. This is its truth, and appearance is the opposite of it, so Heidegger shows us the path of conceptual erasure, which in turn was in the archetypal edition in the service of regular being and existence. On the way to its realisation, it succumbed to the demands of the infinite will of impersonal *Dasein* (the man), which recognises itself as mere activity of consciousness, reflected through impersonality in the high dissolution of pronounced egoism. Heidegger saw where the paths of modern technology lead. By going back to the beginning, he tries to call it to him through the time machine of understanding: through the truth of revelation that stands in negation with admiration in creation and reflected wonder at creation against the rebellious functionality of action. The world based on modern technology is in itself uncertainty, so the great thinker himself is not sure how everything will turn out, but he trusts in the kind of redemption provoked out of danger based on the terrible routine of unchanging emergence.

**Keywords:** Turn out, to challenge, to dispose of, to reveal, Being, Essence, Post-stance, Phenomenon, Functionality

*Primljeno: 26.2.2025.*

*Prihvaćeno: 21.6.2025.*